

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра практичної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної та навчальної роботи
О.Б. Жильцов
20 15 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Диференціальна психологія

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки **6.030103 «Практична психологія»**

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення **Інститут людини**

(назва інституту, факультету, відділення)

2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма «Диференціальна психологія» для студентів за напрямом підготовки «Практична психологія».

Розробники: Т.В. Клібайс, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри практичної психології

Протокол від “27” серпня 2015 року №1

Завідувач кафедри практичної психології

_____ (О.М. Лозова)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини Н.А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати бакалавр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Диференціальна психологія».

Курс «Диференціальна психологія» є нормативною дисципліною циклу професійно-практичної підготовки фахівців за спеціальністю «Практична психологія» у межах освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Дисципліна вивчається у восьмому семестрі та складається з таких тем:

- Загальні положення та методологічні засади диференціальної психології.
- Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу. Методи диференціальної психології.
- Особистість та індивідуальність: диференціально-психологічний аспект.
- Стиль людини як спосіб взаємодії зі світом.
- Темперамент та характер як індивідуально-психологічні особливості людини.
- Індивідуальна специфіка психічних процесів. Здібності та інтелект.

Мета курсу – ознайомити студентів із основними положеннями диференціальної психології як галузі психологічної науки, показати можливості використання диференціально-психологічних знань у психологічній практиці, формувати уміння та навички інформаційно-аналітичної діяльності в галузі психології, розвивати професійне мислення та сприяти професійному зростанню.

Вимоги до знань та умінь. Вивчивши курс «Диференціальна психологія» студент повинен:

Знати:

- структуру, предмет, основні завдання та методи диференціальної психології;
- орієнтуватися в принципах диференціально-психологічного аналізу;
- індивідуально-стильові відмінності людини;
- індивідуальну специфіку перебігу психічних процесів;
- типологічні та індивідуальні відмінності в темпераменті, характері та здібностях людини;

Уміти:

- самостійно шукати та аналізувати наукову інформацію з тематики диференціальної психології
- виявляти індивідуально-типологічні та стильові особливості людини;

- застосовувати знання з диференціальної психології для підбору психодіагностичного інструментарію, інтерпретувати кількісні результати психодіагностики;
- створювати програми психокорекції на основі диференціації осіб за їх індивідуально-типологічними та груповими відмінностями.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Навчальна дисципліна «Диференціальна психологія» є нормативним курсом циклу професійно-практичної підготовки фахівця з психології, що розширює та поглиблює знання із загальної психології і тісно пов'язана з історією психології, експериментальною, соціальною, віковою, педагогічною, практичною психологією, психодіагностикою тощо. Вивчення її рекомендується планувати протягом другого або третього року навчання після вивчення загальної психології.

Обсяг курсу – 108 годин, з них 10 годин лекцій, 2 години практичних занять, на самостійну роботу відводиться 60 годин, семестровий контроль – 36 годин.

Завершується вивчення курсу екзаменом.

Система контролю та оцінки. Протягом вивчення дисципліни оцінюються письмові тестові експрес-опитування, індивідуальні навчально-дослідні завдання, самостійні роботи завершується вивчення курсу екзаменом.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Друга вища освіта
Кількість кредитів - 3	Галузь знань 0301 «Соціально-політична науки»	Обов'язкова
Модулів – 3		Рік підготовки
Змістових модулів – 3	Спеціальність: 7.030103 «практична психологія»	4
Індивідуальне науково-дослідне завдання: практичне завдання		семестр
Загальна кількість годин – 108	Освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр», спеціаліст	7
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2, 3; самостійної роботи студента – 13		лекції
		10
		Практичні, семінарські
		4, 14
		Лабораторні
		0
		Самостійна робота
		40
		Індивідуальні завдання
-		
Вид контролю:		
екзамен		

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин								
		Разом	Аудиторні:	лекцій	практичні заняття	семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль	Семестровий контроль
Змістовий модуль I «Методологічні засади диференціальної психології»										
1	Історія становлення. Предмет і завдання диференціальної психології.	8	3	1		2		5		
2	Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу. Методи диференціальної психології.	11	6	2		4		5		
Модульна контрольна робота		1							1	
Разом:		20	9	3	-	6	-	10	1	
Змістовий модуль II «Людина як суб'єкт взаємодії зі світом»										
3	Особистість та індивідуальність: диференціально-психологічний аспект.	9	4	2		2		5		
4	Стиль людини як спосіб взаємодії зі світом.	11	6	2	2	2		5		
Модульна контрольна робота		1							1	
Разом:		21	10	4	2	4	-	10	1	
Змістовий модуль III «Індивідуально-типологічні відмінності»										
5	Темперамент та характер як індивідуально-психологічні особливості людини.	13	3	1		2		10		
6	Індивідуальна специфіка психічних процесів. Здібності та інтелект.	16	6	2	2	2		10		
Модульна контрольна робота		2							2	
Семестровий контроль		36								36
Разом:		67	9	3	2	4		20	2	36
Усього		108	28	10	4	14	-	40	4	36

Зміст модуля І

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ТЕМА 1. Історія становлення. Предмет і завдання диференціальної психології.

Передумови вчення про відмінності між людьми. Історія виникнення диференціальної психології. Предмет та завдання диференціальної психології. Ієрархічна структура суб'єкта взаємодії зі світом: організм, індивід, особистість, індивідуальність.

Семінарське заняття 1.

Історія становлення диференціальної психології.

1. Передумови вчення про відмінності між людьми. Історія виникнення диференціальної психології.
2. Предмет та завдання диференціальної психології.
3. Універсальні дихотомії людинознавства: диференціально-психологічний аспект.

Самостійна робота студентів.

1. Вивчіть питання теми, підкресліть ключові слова.
2. Відшукайте по 3-4 визначення диференціальної психології, її предмета та завдань, порівняйте їх, що спільне, що відмінне?
3. Створіть коротке резюме та опорну схему (інтелект-карту) для своєї відповіді.

Література

Основна:

1. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. - 429 с.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Марцинковская Т. Д. История психологии [Текст]: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. / Т. Д. Марцинковская. - Москва : Академия, 2003. - 544 с.
4. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
5. Государев Н. А. Дифференциальная психология в вопросах и ответах. – М., 2008.
6. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.

Додаткова:

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. – СПб., 2001.
2. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. – М., 1977.

3. Анастаси А. Дифференциальная психология. Индивидуальные и групповые различия в поведении. – М., 2001.
4. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
5. Ярошевский М. Г. История психологии. – М., 1985.

ТЕМА 2. Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу. Методи диференціальної психології.

Методологічні основи вивчення відмінностей між людьми: загальні принципи диференціально-психологічного аналізу. Внутрішні та зовнішні фактори детермінації міжіндивідуальної варіативності. Методи диференціальної психології, їх класифікація.

Семінарське заняття 2.

Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу.

1. Методологічні основи вивчення відмінностей між людьми: загальні принципи диференціально-психологічного аналізу.
2. Принцип реалізації формального підходу.
3. Принцип інтегративного аналізу.
4. Принцип взаємозв'язку інтра-та інтеріндивідуальних закономірностей.
5. Внутрішні та зовнішні фактори детермінації міжіндивідуальної варіативності.
6. Типологічний підхід.

Самостійна робота студентів.

1. Вивчіть питання теми, підкресліть ключові слова.
2. Зробіть коротке резюме та опорну схему для своєї відповіді на питання: типологічний підхід в диференціальній психології, його реалізація.
3. Створіть інтелект-карту всієї теми.

Основна:

1. Палій А. А. Дифференциальная психология [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. - 429 с.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
4. Государев Н. А. Дифференциальная психология в вопросах и ответах. – М., 2008.

Додаткова:

1. Анастаси А. Дифференциальная психология. Индивидуальные и групповые различия в поведении. – М., 2001.
2. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: учебник для вузов. /Л. Ф. Бурлачук – СПб.: Питер, 2007. – 352 с.
3. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.

Семінарське заняття 3. Методи диференціальної психології.

1. Класифікація методів диференціальної психології.
2. Психогенетичні методи.
3. Історичні методи.
4. Власне психологічні методи.
5. Психофізіологічні (апаратні) методи.
6. Статистична оцінка індивідуальних відмінностей.

Самостійна робота студентів.

1. Вивчіть питання теми, підкресліть ключові слова.
2. Зробіть коротке резюме та опорну схему для своєї відповіді на питання: методи диференціальної психології, їх класифікація.
3. Створіть інтелект-карту всієї теми.

Основна:

1. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. - 429 с.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
4. Государев Н. А. Дифференциальная психология в вопросах и ответах. – М., 2008.

Додаткова:

4. Анастаси А. Дифференциальная психология. Индивидуальные и групповые различия в поведении. – М., 2001.
5. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: учебник для вузов. /Л. Ф. Бурлачук – СПб.: Питер, 2007. – 352 с.
6. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.

Зміст модуля II. Людина як суб`єкт взаємодії зі світом.

ТЕМА 3. Особистість та індивідуальність: диференціально-психологічний аспект.

Ієрархічна структура суб`єкта взаємодії зі світом: організм, індивід, особистість, індивідуальність. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна. Розвиток особистості та індивідуальності. Механізми виникнення особистісних рис: нейрофізіологічні (І.П. Павлов, А. Айзенк), фіксація установок (Норакідзе). Поняття особистісної риси, запропоноване Г. Оллпортом. Характеристика факторних теорій особистості.

Семінарське заняття 4.

Особистість та індивідуальність: диференціально-психологічний аспект.

1. Ієрархічна структура суб`єкта взаємодії зі світом: організм, індивід, особистість, індивідуальність.
2. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна.
3. Поняття особистісної риси, запропоноване Г. Оллпортом. Характеристика факторних теорій особистості.
4. Розвиток особистості та індивідуальності. Механізми виникнення особистісних рис: нейрофізіологічні (І.П. Павлов, А. Айзенк), фіксація установок (Норакідзе).

Самостійна робота студентів.

1. Вивчіть питання теми, підкресліть ключові слова.
2. Зробіть коротке резюме та опорну схему (інтелект-карту) для своєї відповіді на питання: концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна. Характеристика факторних теорій особистості.
3. Сформууйте порівняльну таблицю «Теорії особистості» (теорія особистості Г. Оллпорта, факторні теорії особистості А. Айзенка, Р. Кеттела).

Література

Основна:

1. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
2. Палій А. А. Дифференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
3. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.
4. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології [Текст] : навч. посібник / В. В. Рибалка., 2006. - 530 с.

Додаткова:

5. Дорфман Л.Я. Методологический анализ теории интегральной индивидуальности В.С. Мерлина // Методология и история психологии. 2008. Том 3. Выпуск 3 http://mhp-journal.ru/upload/2008_v3_n3/2008_v3_n3_09.pdf
6. Кэлвин С. Теории личности [Текст]: учеб. пособие / Кэлвин С. Холл, Гарднер Линдсей; пер. с англ. И. Гриншпун., 1999. – 592 с.
7. Райгородский Д. Я. Психология личности. Зарубежная психология. [Текст]: Хрестоматия / Д. Я. Райгородский. - 2002. - 512 с.
8. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
9. Титаренко Т. М. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: [навч. посіб.] / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. – К.: Марич, 2009. – 76 с. – (Серія “Бібліотечка соціального працівника”). http://psylife.com.ua/sites/default/files/read-downloads/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf

ТЕМА 4. Стиль людини як спосіб взаємодії зі світом.

Інтегральна концепція стилю людини О. В. Лібіна. Типологія стильової поведінки. Стили особистості: когнітивні, емоційні стилі, моторні стилі, стилі діяльності, стилі реагування, атрибутивні стилі. Співвідношення структури особистості та стильової сфери. Атрибутивні стилі, стилі реагування на ситуацію: механізми психологічного захисту та копінг-стратегії. Соціальні стереотипи справжнього чоловіка та жінки. Статеворольова поведінка: маскуліність, фемінність, андрогінність (за П.П. Горностаєм).

Семінарське заняття 5.

1. Інтегральна концепція стилю людини О. В. Лібіна.
2. Типологія стильової поведінки. Стили особистості: когнітивні, емоційні стилі, моторні стилі, стилі діяльності, стилі реагування, атрибутивні стилі. Співвідношення структури особистості та стильової сфери.
3. Атрибутивні стилі, стилі реагування на ситуацію: механізми психологічного захисту та копінг-стратегії.
4. Соціальні стереотипи справжнього чоловіка та жінки. Статеворольова поведінка: маскуліність, фемінність, андрогінність (за П.П. Горностаєм).

Самостійна робота студентів.

1. Опрацюйте питання теми, підкресліть ключові слова.
2. Зробіть порівняльний аналіз стилів людини, зведіть результати в таблицю з заголовками: стилі, сфера в якій виявляються (навчання, професійна діяльність, спілкування і т.д.), критерії визначення стилю або прояви.
3. Прочитайте статтю П.П. Горностаєва. Підкресліть ключові слова. Зробіть коротке резюме.

Література

Основна:

1. Климов Е. А. Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы. – Казань, 1969.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Палій А. А. Дифференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
4. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.

Додаткова:

1. Горностаєв П.П. Гендерні студії: освітні перспективи (навч.-метод. матеріали). [Електронний ресурс] Горностаєв П.П. - К.: ПЦ "Фоліант", 2003. - С. 5-21. Доступ до ресурсу: <http://www.gorn.kiev.ua/publ21.htm>
2. Мандель Б. Р. Дифференциальная психология [Текст]: модульный курс / Б. Р. Мандель. – М.: Вузовский учебник: Инфра-М, 2012. - 313 с.
3. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Дифференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
4. Русалов В. М. Атрибутивные стили и характер [Текст] / В. М. Русалов // Психологический журнал. – 2008. – № 4. – С. 44-53.

5. Циринг Д. А. Психодиагностика личностной беспомощности: проблемы и методы [Текст] / Д. А. Циринг, Е. А. Евстафеева // Сибирский психологический журнал. – 2011. – №41. – С. 111-120.
6. Юрченко В. І. Етнопсихологічні чинники формування образу Я особистості [Електронний ресурс] / В. І. Юрченко // Рідна мова 13 – С. 35-39. Доступ до ресурсу: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=pdf-rm-13.

Зміст модуля III. ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ

ТЕМА 5. Темперамент та характер як індивідуально-психологічні особливості людини

Гуморальна теорія темпераменту. Типологія темпераменту Ернста Кречмера та Уільяма Шелдона. Диференціальний психофізіологічний підхід до пояснення індивідуально-типологічних відмінностей (І. П. Павлов, Б. М. Теплов, В. Д. Небиліцин, В. С. Мерлін). Регулятивна теорія темпераменту Яна Стреляу. Концепція структури темпераменту В. М. Русалова. Поняття та структура характеру. «Я-концепція». Самооцінка. Регулятивно-інтеграційна функція «Я» як основного елементу характеру. Система базових орієнтацій: на себе, на предмет діяльності, на інших людей. Типології характеру.

Семінарське заняття 6.

1. Гуморальна теорія темпераменту та типології темпераменту Ернста Кречмера та Уільяма Шелдона.
2. Диференціальний психофізіологічний підхід до пояснення індивідуально-типологічних відмінностей (І. П. Павлов, Б. М. Теплов, В. Д. Небиліцин, В. С. Мерлін).
3. Регулятивна теорія темпераменту Яна Стреляу.
4. Концепція структури темпераменту В. М. Русалова.
5. Поняття та структура характеру. «Я-концепція». Самооцінка. Регулятивно-інтеграційна функція «Я» як основного елементу характеру.
6. Типології характеру.

Самостійна робота студентів.

1. Самостійно знайдіть матеріал з теми: гуморальна теорія темпераменту. Типологія темпераменту Ернста Кречмера та Уільяма Шелдона.
2. Зробіть коротке резюме та опорну схему для своєї відповіді на одне з питань теми за вашим вибором. Вивчіть питання теми.
3. Підберіть методики для вивчення темпераменту, характеру.

Література:

Основна:

1. Бернс Р. Развитие «Я-концепции» и воспитание. – М., 1994.
2. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
3. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
4. Кондрашихина О. А. Дифференциальная психология [Текст]: учебное пособие / О. А. Кондрашихина. - К: Центр учебной литературы, 2009. – 232 с.
5. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
6. Мерлин В. С. Очерк теории темперамента. – Пермь, 1964.
7. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.

Додаткова:

1. Кречмер Э. Строение тела и характер. – М., 1995.
2. Мандель Б. Р. Дифференциальная психология [Текст] : модульный курс / Б. Р. Мандель. – М: Вузовский учебник: Инфра-М, 2012. – 313, [1] с.
3. Русалов В. М. Опросник структуры темперамента. – М., 1990.
4. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии. – М., 1981.
5. Титаренко Т. М. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: [навч. посіб.] / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. – К.: Марич, 2009. – 76 с. – (Серія “Бібліотечка соціального працівника”).

ТЕМА 6. Індивідуальна специфіка психічних процесів. Здібності та інтелект.

Диференціальна когнітологія: відмінності у пізнавальних процесах. Психомоторні стилі. Індивідуальні параметри сприймання. Відмінності в образній сфері (в сфері уявлень та уяви). Типи уваги та пам'яті. Когнітивні стилі. Відмінності в емоційних та регулятивних процесах, мовленні та свідомості. Поняття здібностей та інтелекту. Інтелектуальний коефіцієнт IQ. Коефіцієнт EQ в моделі емоційного інтелекту.

Семінарське заняття 7.

Індивідуальна специфіка психічних процесів. Здібності та інтелект.

1. Диференціальна когнітологія: відмінності у пізнавальних процесах. Психомоторні стилі. Індивідуальні параметри сприймання. Відмінності в образній сфері (в сфері уявлень та уяви). Типи уваги та пам'яті. Когнітивні стилі (стилі мислення).
2. Відмінності в емоційних та регулятивних процесах.
3. Інтелектуальний коефіцієнт IQ. Коефіцієнт EQ в моделі емоційного інтелекту.

Самостійна робота студентів.

1. Опрацюйте питання теми, підкресліть ключові слова, підберіть картинки до ключових понять теми.
2. Зробіть коротке резюме та опорну схему для своєї відповіді на одне з питань теми за вашим вибором.

3. Підберіть методики (3-4) для вивчення пам'яті, пізнавальної (відчуттів, сприймань, уяви, мислення, мовлення), емоційної та регулятивної (увага, воля) сфери людини.

Література

Основна:

1. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Кондрашихина О. А. Дифференциальная психология [Текст]: учебное пособие / О. А. Кондрашихина. - К: Центр учебной литературы, 2009. – 232 с.
4. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.

Додаткова:

1. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: учебник для вузов. /Л. Ф. Бурлачук – СПб.: Питер, 2007. – 352 с.
2. Когнитивные стили / Под ред. В. Колга. – Таллин, 1986.
3. Мандель Б. Р. Дифференциальная психология [Текст]: модульный курс / Б. Р. Мандель. – М.: Вузовский учебник: Инфра-М, 2012. - 313 с.
4. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
5. Селиванов В. В. Когнитивный стиль в процессе мышления // Психологический журнал. – 1989. – Т. 10, № 4. – С.104-112.
6. Холодная М. А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума. / М. А. Холодная – СПб.: Питер, 2004. — 384 с.

Практичне заняття № 1.

Психодіагностика стильових властивостей.

За допомогою психодіагностичних методик, спрямованих на вивчення стилів реагування на ситуацію (атрибутивні стилі, механізми психологічного захисту, копінг-стратегії, стилі емоцій або EQ) вивчіть свої стильові особливості. Проаналізуйте одержані результати у вигляді письмового звіту, в якому дайте розгорнуту характеристику своєї стильової сфери.

Література:

Основна:

1. Анастаси А. Психологическое тестирование: В 2 т. – М., 1982.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
4. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
5. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.

Додаткова:

1. Голубева Э. А. Способности. Личность. Индивидуальность. – М., 2005.

2. Мандель Б. Р. Дифференциальная психология [Текст]: модульный курс / Б. Р. Мандель. – М.: Вузовский учебник: Инфра-М, 2012. - 313 с.
3. Смульсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту. / М. Л. Смульсон – К.: Нора-друк, 2003. –298 с.
4. Шмаргун В. М. Інтелект і процеси соціалізації / Шмаргун В. М.// Соціальна психологія. – 2007. – №2. – С. 80-86

Практичне заняття № 2.

Психодіагностика інтелектуальних властивостей.

Визначити власний коефіцієнт інтелекту за тестом IQ А.Айзенка. Визначити власні стилі мислення та зробити інтегративний опис своїх інтелектуальних особливостей. Надати рекомендації.

Література

Основна:

1. Государев Н. А. Дифференциальная психология в вопросах и ответах. – М., 2008.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
4. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
5. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.
6. Психология личности: Словарь-справочник / Под ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. – К., 2001.

Додаткова:

1. Бурлачук Л. Ф. Психодіагностика. – СПб., 2002.
2. Непомнящая Н.И. Психодіагностика личности: Теория и практика: Учебное пособие [Текст] / Непомнящая Н.И., 2001. - 192 с.
3. Практическая психодіагностика: Методики и тесты [Текст], 2004. - 672 с.
4. Собчак Л. Психология индивидуальности: Теория и практика психодіагностики [Текст] / Собчак Л., 2003. - 624 с.

**Навчально-методична карта дисципліни
«Диференціальна психологія»**

Разом: 108 год., лекції – 10 год., семінарські заняття – 14 год., практичне заняття - 4 год.,
самостійна робота – 40 год.

Тиждень							
Модулі	Модуль I «Методологічні засади диференціальної психології»			Модуль II «Індивідуально-типологічні особливості темпераменту, характеру та здібностей людини».		Модуль III «Особистісні та індивідуальний стиль діяльності людини»	
Кількість балів за модуль	47:2=23,5 балів			37:2=18,5 балів		36:2=18 балів	
Тема	Загальні положення та методологічні засади диференціальної психології.		Сучасні підходи до вивчення проблем диференціальної психології.	Темперамент та характер як індивідуально-психологічні особливості людини		Індивідуальна специфіка психічних процесів. Здібності та інтелект.	Індивідуальний стиль діяльності та поведінки людини. Особистісні відмінності. Індивідуальність у диференціальній психології
Дати							
Лекції	1бал	1бал		1бал	1бал	1бал	
Практичні заняття				Психодіагностика стильових особливостей (5 балів)		Психодіагностика інтелектуальних властивостей (5 балів)	
Семінарські заняття	історичні етапи розвитку диференціальної психології. (5 балів)	Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу. (5 балів)	Методи диференціальної психології, їх класифікація. (5 балів)	Особистість та індивідуальність: диференціально-психологічний аспект. (5 балів)	Стиль людини: способи взаємодії зі світом (5 балів)	Індивідуальна специфіка психічних процесів. (5 балів)	Здібності та інтелект. (5 балів)
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (15 балів)			Модульна контрольна робота (10 балів)		Модульна контрольна робота (10 балів)	
Підсумковий контроль	Екзамен 40 балів						

Вимоги та критерії оцінювання знань і умінь студентів з курсу «Диференціальна психологія»

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Диференціальна психологія» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок.

Протягом семестру оцінюється робота студентів на семінарських і практичних заняттях, виконання індивідуальних навчально-дослідних та самостійних завдань, модульні контрольні роботи. **До складання екзамену допускаються студенти, які набрали протягом семестру за різні види роботи не менше 35 балів.**

Розрахунок балів проводиться за наступною схемою: робота в семестрі – 60 балів, екзамен – 40 балів. Всього – 100 балів. З метою виконання рекомендацій адміністрації університету щодо застосування єдиних норм оцінок поточного контролю застосовано коефіцієнт розширення балів – 2. Цей коефіцієнт не застосовується до обрахунку балів за екзамен, щоб запобігти знеціненню кількості балів за цей вид роботи. Формули розрахунків наведені в навчально-методичній карті дисципліни та в таблиці розрахунку рейтингових балів за видами поточного (модульного) та підсумкового контролю.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти, де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у таблиці.

Таблиця 1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) та підсумкового контролю

№ з/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Лекції	$5 \times 1 = 5$
2.	Практичні заняття	$2 \times 5 = 10$
3.	Семінарські заняття	$7 \times 5 = 35$
4.	Самостійна робота	$7 \times 5 = 35$
5.	Модульна контрольна робота	$15 \times 1 = 15;$ $10 \times 2 = 20$
Загальна сума балів за роботу в семестрі		$120 : 2 = 60$
6.	Екзамен	40
Підсумковий рейтинговий бал		100

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** самостійні письмові завдання, модульне письмове тестування, звіт про виконання ІНДЗ.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця відповідності шкали оцінювання ECTS з національною системою оцінювання в Україні та у Київському університеті імені Бориса Грінченка (іспит)

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з. можливими незначними недоліками
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 – 81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 – 74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60 – 68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35 – 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перекладання за умови належного самостійного доопрацювання.
F	1 – 35 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивчення курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни.

Питання до екзамену з курсу «Диференціальна психологія»

1. Передумови виникнення диференціальної психології та історія її розвитку.
2. Предмет та завдання диференціальної психології.
3. Стилєві характеристики мислення (когнітивні стилі).
4. Конституційні теорії темпераменту (типології Кречмера та Шелдона).
5. Властивості темпераменту, виділені школою Теплова-Небиліцина.
6. Регулятивна теорія темпераменту Яна Стреляу.
7. Концепція структури темпераменту В.М. Русалова.
8. «Я-концепція» як центральне утворення характеру.
9. Самооцінка в структурі характеру.
10. Індивідуальні відмінності у здібностях людини.
11. Сутність інтелектуального коефіцієнту IQ.
12. Відмінності в інтелекті, обумовлені спадковими факторами та соціокультурним середовищем.
13. Поняття емоційного інтелекту (коефіцієнт EQ).
14. Поняття стилю у сучасній психології. Типологія стилєвої поведінки.
15. Особливості когнітивного стилю та характеристика його параметрів.
16. Індивідуальний стиль діяльності.
17. Концепція стилю людини О.В. Лібіна.

18. Атрибутивні стилі.
19. Поняття особистісної риси, запропоноване Г. Олпорттом.
20. Механізми виникнення особистісних рис: нейрофізіологічні (І.П. Павлов, Г. Айзенк, Гейл), фіксація установок (В.Н. Норакидзе).
21. Характеристика факторних теорій особистості (Р. Кеттел, Г. Айзенк).
22. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна.
23. Статеві відмінності та соціальні стереотипи.
24. Статєво-рольова поведінка людини (за П.П. Горностаєм).
25. Назвіть історичний етап розвитку диф. психології на якому вона стала окремою наукою.
26. Хто засновник диференціальної психології?
27. Наведіть приклади психогенетичних методів.
28. Назвіть загальнонаукові методи дослідження.
29. Який метод дослідження ви використаєте для аналізу впливу генетики та середовища на розвиток психологічних якостей?
30. Назвіть види індивідуальних каналів відчуттів.
31. Дайте визначення диференціальної психології.
32. Назвіть стилі реагування на ситуацію.
33. Дайте визначення копінг-стратегій. Наведіть приклади.
34. Назвіть три види відмінностей, які вивчає диференціальна психологія.
35. Поясніть поняття «атрибутивні стилі», назвіть їх види.
36. Назвіть основні складові атрибутивного стилю (структура).
37. Назвіть основні стилі вирішення конфліктів.
38. Порівняйте стратегію конкуренції та компромісу.
39. Дайте характеристику особам з провідними візуальним, аудіальним, кінестетичним каналами сприймання.
40. Опишіть три етапи розвитку диференціальної психології.
41. Розкрийте основні передумови появи диференціальної психології.
42. Дайте ґрунтовну характеристику історичних методів дослідження.
43. Дайте загальну характеристику психогенетичних методів дослідження.
44. Розкрийте співвідношення понять людина, суб'єкт, особистість, індивід, індивідуальність.
45. Поясніть параметри індивідуальності (компенсаторності, оптимальності, результативності і адаптивності).
46. Розкрийте специфіку використання формального підходу.
47. Розкрийте специфіку використання інтегрального підходу.
48. Поясніть, що спільного та відмінного між копінг-стратегіями та механізмами психологічного захисту. Обґрунтуйте свою думку.
49. Розкрийте теорію темпераменту за В.М. Русаловим (3 блоки).
50. Поясніть когнітивні стилі: полезалежність-полenezалежність, аналітичність-синтетичність.
51. Поясніть когнітивні стилі: абстрактність-конкретність, концептуальна інтегрованість-дезінтегрованість.
52. Назвіть складові 3-х факторної моделі особистості за Г. Айзенком.
53. Дайте визначення копінг-стратегій. Назвіть відомі вам.
54. Як визначається інтелектуальний коефіцієнт IQ (формула).
55. Назвіть відомі вам когнітивні стилі.

56. Дайте визначення концептуальної інтегрованості.
57. Дайте визначення андрогінності.
58. Які параметри стилю були виділені О.В. Лібіним?
59. Концепція інтегральної індивідуальності В.С. Мерліна (основні положення).
60. Назвіть причини відхилень у статево-рольовій поведінці.
61. Дайте визначення поняття «психомоторний стиль».
62. Поясніть поняття «графомоторика», наведіть приклади.
63. Визначте тип темпераменту за описом.
64. Визначте який канал сприймання інформації домінує у людини за описом.
65. Чим відрізняються теорії темпераменту Кречмера та Шелдона?
66. Визначте тип темпераменту за описом (за т. Шелдона- Кречмера).
67. Визначте стиль мислення за описом.
68. Визначте атрибутивний стиль за описом.
69. Який метод дослідження ви використаєте для вивчення психологічних особливостей відомої людини, наприклад Гоголя?
70. Підберіть методи дослідження для вивчення сім'ї.
71. Порівняйте теорії темпераментів І.П. Павлова та Гіпократ-Галена.
72. Порівняйте стратегії співробітництва та компромісу.
73. Назвіть основні стилі лідерства. Опишіть їх.
74. Підберіть метод дослідження для вивчення психічних особливостей власної дитини (довгостроковий).
75. Назвіть основні стилі батьківського виховання. Визначте стиль виховання за описом.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: учебник для вузов. /Л. Ф. Бурлачук – СПб.: Питер, 2007. – 352 с.
2. Кондрашихина О. А. Дифференциальная психология [Текст]: учебное пособие / О. А. Кондрашихина. - К: Центр учебной литературы, 2009. – 232 с.
3. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
4. Марцинковская Т. Д. История психологии [Текст]: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. / Т. Д. Марцинковская. - Москва : Академия, 2003. – 544 с.
5. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
6. Мерлин В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. – М., 1986.
7. Мандель Б. Р. Дифференциальная психология [Текст]: модульный курс / Б. Р. Мандель. – М.: Вузовский учебник: Инфра-М, 2012. - 313 с.
8. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
9. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.
10. Психология личности: Словарь-справочник / Под ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. – К., 2001.
11. Райгородский Д. Я. Психология личности. Зарубежная психология. [Текст]: Хрестоматия / Д. Я. Райгородский, 2002. – 512 с.
12. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології [Текст] : навч. посібник / В. В. Рибалка., 2006. – 530 с.

Додаткова:

1. Горностай П.П. Гендерні студії: освітні перспективи (навч.-метод. матеріали). [Електронний ресурс] Горностай П.П. – К.: ПЦ "Фоліант", 2003. - С. 5-21. Доступ до ресурсу: <http://www.gorn.kiev.ua/publ21.htm>
2. Кэлвин С. Теории личности [Текст]: учеб. пособие / Кэлвин С. Холл, Гарднер Линдсей; пер. с англ. И. Гриншпун., 1999. – 592 с.
3. Непомнящая Н.И. Психодиагностика личности: Теория и практика: Учебное пособие [Текст] / Непомнящая Н.И., 2001. – 192 с.
4. Практическая психодиагностика: Методики и тесты [Текст], 2004. – 672 с.
5. Райгородский Д.Я. Психология личности. Зарубежная психология. [Текст]: Хрестоматия / Д. Я. Райгородский. – 2002. – 512 с.
6. Романовська Л. І., Подкоритова Л.О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
7. Собчак Л. Психология индивидуальности: Теория и практика психодиагностики [Текст] / Собчак Л., 2003. – 624 с.
8. Титаренко Т.М. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: [навч. посіб.] / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. – К.: Марич, 2009. – 76 с. – (Серія “Бібліотечка соціального працівника”).

9. Кречмер Э. Строение тела и характер. – М., 1995. Доступ до ресурсу: <http://www.koob.ru>
10. Леонгард К. Акцентуированные личности. – К., 1981.
11. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1977.
12. Леонтьев А. Н. О формировании способностей // Вопросы психологии. – 1960. – № 1. – С. 7-17.
13. Небылицин В. Д. Основные свойства нервной системы. – М., 1991.
14. Небылицин В. Д. Психофизиологические исследования индивидуальных различий. – М., 1976.
15. Русалов В. М. Атрибутивные стили и характер [Текст] / В. М. Русалов // Психологический журнал. – 2008. – № 4. – С. 44-53.
16. Русалов В. М. Опросник структуры темперамента. – М., 1990.
17. Смульсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту. / М. Л. Смульсон – К.: Нора-друк, 2003. – 298 с.
18. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии. – М., 1981.
19. Титаренко Т. М. Життестійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: [навч. посіб.] / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. – К.: Марич, 2009. – 76 с. – (Серія “Бібліотечка соціального працівника”).
20. Хамитов Н. В. Одиночество женское и мужское: Опыт вживания в проблему. – М. : ООО «Издательство АСТ»; Харьков : «Горсинг», 2004. – 444 с.
21. Хамитов Н. В. Тайна мужского и женского. Исцеляющие афоризмы. – К. : Либідь, 2002. – 174 с.
22. Холодная М. А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума. / М. А. Холодная – СПб.: Питер, 2004. – 384 с.
23. Шмаргун В. М. Интеллект і процеси соціалізації / Шмаргун В. М. // Соціальна психологія. – 2007. – №2. – С. 80-86
24. Циринг Д. А. Психодиагностика личностной беспомощности: проблемы и методы [Текст] / Д. А. Циринг, Е. А. Евстафеева // Сибирский психологический журнал. – 2011. – №41. – С. 111-120.
25. Юрченко В. І. Етнопсихологічні чинники формування образу «Я» особистості [Електронний ресурс] / В. І. Юрченко // Рідна мова 13 – С. 35-39. Доступ до ресурсу: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=pdf-rm-13.